

Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjaus; Kokooma- ja yksittäisteosten avoimuuden osalinjaus

Versio 1.0

Kokooma- ja yksittäisteosten avoimuuden osalinjauksen työryhmä

Pekka Olsbo (pj), Jyväskylän yliopisto
Sami Syrjämäki (siht.), Tieteellisten seurain valtuuskunta
Kimmo Jylhä, Vastapaino
Leena Kaakinen, Gaudeamus
Kirsi Keravuori, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Riitta Koikkalainen, Kansalliskirjasto
Kalle Korhonen, Koneen Säätiö
Simo Kyllönen, Helsingin yliopisto
Ari Muhonen, Itä-Suomen yliopisto
Susanna Nykyri, Tampereen yliopisto
Markku Roinila, Helsingin yliopisto
Tomi Rosti, Itä-Suomen yliopisto
Jennica Thylin-Klaus, Svenska litteratursällskapet i Finland
Marko Tikka, Tampereen yliopisto
Anna-Maija Tuuliainen, Jyväskylän yliopisto
Jussi Varkemaa, Suomen Akatemia
Johanna Vuorelma, Tampereen yliopisto
Esa Väliverronen, Helsingin yliopisto

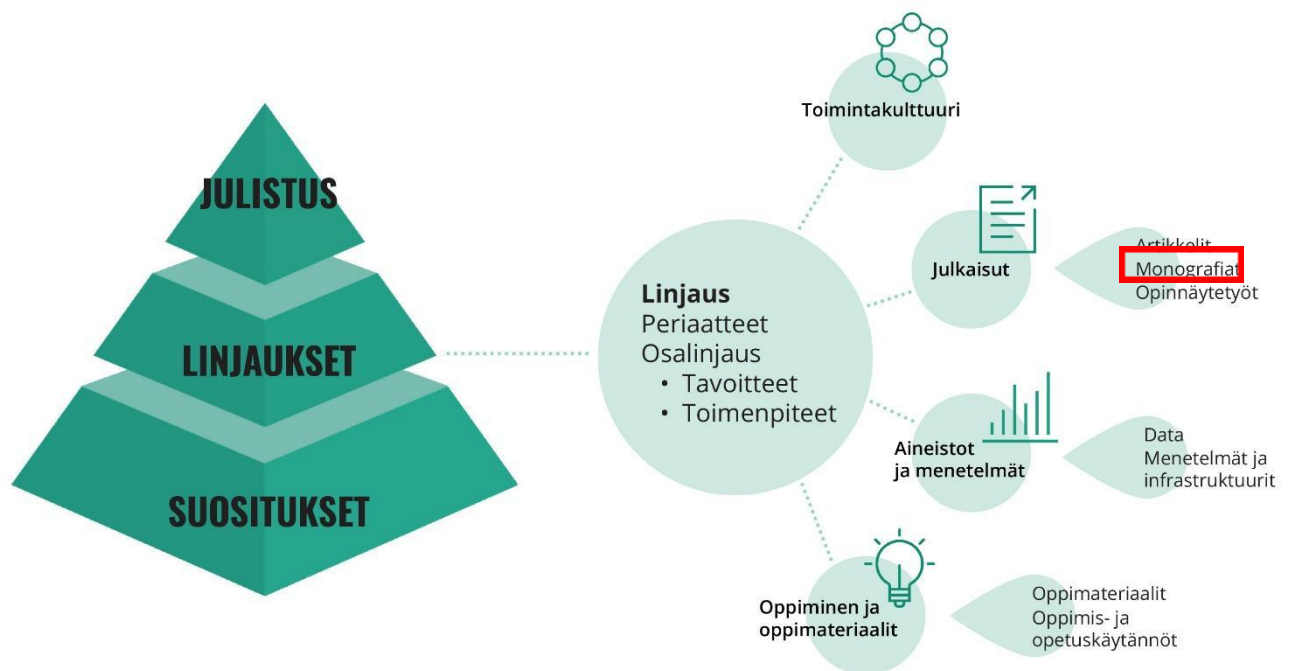
Sisällys

Johdanto	3
Määritelmät	4
Strategiset periaatteet ja niiden toteutumisen vastuut	5
Periaate 1	5
Periaate 2	5
Periaate 3	5
Tavoitteet ja niiden edellyttämät toimenpiteet	6
Tavoite 1	6
Tavoite 2	7
Tavoite 3	7
Osalinjauksen riskit	8
Strategiset periaatteet	8
Tavoitteet ja niiden edellyttämät toimenpiteet	9
Sanasto	12
Lähteet	13
Viitteet	13

Johdanto

Kokooma- ja yksittäisteosten avoimuuden osalinjaus on toinen *Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjauksen* alle tehtävistä osalinjauksista. Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus julkaistiin 2019, ja tämä kokooma- ja yksittäisteoksia koskeva osalinjaus on pyritty koostamaan hyödyntäen mahdollisimman pitkälti tuossa aiemmassa osalinjauksessa käytettyä rakennetta.

Alla oleva avoimen tieteen koordinaation tuottamien dokumenttien keskinäistä suhdetta kuvaava kaavio selkeyttää tämän osalinjauksen suhdetta muihin avoimen tieteen dokumentteihin.

Osalinjauksessa esitettäviin avoimuuden vaatimuksiin voi sisältyä, erityisesti kotimaisen kustannustoiminnan osalta, ehtoja, jotka määrittävät niitä olosuhteita, joissa avointa julkaisemista on mahdollista toteuttaa. Yleisimmin nämä ehdot liittyvät kotimaisen kustannustoiminnan toimintaedellytysten turvaamiseen.

Kansainvälinen tutkimusrahoittajayhteisö cOAlition S julkaisi tieteellisiä kirjoja koskevan Plan S julistuksensa 2.9.2021. Tämän julistuksen sisältö on huomioitu tässä linjauksessa, kuitenkin kotimaisen kustannustoiminnan erityispiirteet huomioon ottaen. Kaiken kaikkiaan, Euroopassa vallitsee erityisesti monografioiden avoimuuden tavoitteita määriteltäessä selkeä konsensus, joten on selvää, että myös tässä osalinjauksessa noudatetaan yleistä eurooppalaista tavoitteenasettelua.

Määritelmät

Kokooma- ja yksittäisteosten osalinjaus koskee kotimaisia ja kansainvälisiä vertaisarvioituja tieteellisiä kokoomateosten yksittäisiä artikkeleita ja yksittäisteoksia (nykyinen OKM:n julkaisutiedonkeruun julkaisutyyppi **A3**, kirjan tai muun kokoomateoksen osa ja nykyinen julkaisutiedonkeruun julkaisutyyppi **C1** kustannettu tieteellinen vertaisarvioitu erillisteos), joissa kaikki kirjoittajat ovat suomalaisessa tutkimusorganisaatiossa¹ työskenteleviä tai siihen affilioituneita tai suomalaisen tutkimusrahoittajan² rahoituksella työskenteleviä tutkijoita.

Linjaus koskee myös teoksia, joissa vastuukirjoittaja³ (yleensä corresponding author) on suomalaisessa tutkimusorganisaatiossa työskentelevä tai siihen affilioitunut tai suomalaisen tutkimusrahoittajan rahoituksella työskentelevä tutkija⁴. Tässä linjauksessa tutkijalla tarkoitetaan suomalaisen tutkimusorganisaation palveluksessa olevaa tai siihen affilioitunutta tutkijaa tai suomalaisen tutkimusrahoittajan rahoituksella tutkimusta tekevää tutkijaa.

Välittömällä avoimuudella tarkoitetaan artikkelin tai kirjan vertaisarvion⁵ version julkaisemista avoimena julkaisijatahon/kustantajan kanavassa tai rinnakkaistallentamista tutkijan/tutkimusorganisaation kanavassa ilman kustantajan asettamia julkaisuviiveitä. Välitön avoimuus ei ota suoraan kantaa julkaisujen jatkokäyttöoikeuksiin, vaan ne määritellään erikseen.

¹ Suomalaisella tutkimusorganisaatiolla tarkoitetaan Suomeen rekisteröityneitä korkeakouluja ja julkisia tutkimuslaitoksia.

² Suomalaisella tutkimusrahoittajalla tarkoitetaan Suomeen rekisteröitynyttä mitä tahansa toimijaa, joka rahoittaa tieteellistä tutkimusta.

³ Vastuukirjoittajuudesta tulisi sopia Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatiman Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen -suosituksen mukaisesti. Kansainvälisissä yhteisprojekteissa osallisena olevia, suomalaisissa tutkimusorganisaatioissa työskenteleviä tai niihin affilioituneita tutkijoita kannustetaan kuitenkin aktiivisesti pyrkimään vastuukirjoittajan rooliin ja siten edistämään myös avoimen tieteen tavoitteiden saavuttamista.

⁴ OKM:n julkaisutiedonkeruussa kerättävien avoimuutta koskevien tietojen osalta on syytä huomata, että ne kattavat kaikki ne julkaisut, joiden tekijöissä on mukana raportoinnin piirissä olevissa organisaatioissa työskenteleviä tutkijoita.

⁵ Pre-printit eli vertaisarvioimattomat julkisesti saavutettavaan tietokantaan tallennetut julkaisuluonnokset eivät täytä avoimuuden määritelmiä. Kansainvälisissä julkaisuarkistoissa olevat julkaisut täyttävät avoimuuden määritelmät vertaisarvioinnin jälkeen.

Strategiset periaatteet ja niiden toteutumisen vastuut

Periaate 1: Kaikilla tutkijoilla on tasavertainen mahdollisuus julkaista tutkimuksensa ja saattaa se avoimesti saataville riippumatta tutkimusalasta, rahoituspohjasta tai uravaiheesta.

Periaatteen toteutumisen varmistaminen ja seuranta:

Lähtötilanteen kartoitus: Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinaatio arvioi erityisiä tasavertaisuuteen liittyviä haasteita.

Jatkuva seuranta: Avoimen tieteen koordinaatio yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa seuraa tasavertaisuuden kehitystä ja nostaa keskusteluun tapoja tasavertaisuuden lisäämiseksi.

Tutkimusorganisaatiot varmistavat, että kaikilla organisaatioon affilioituneilla tutkijoilla on tasavertaiset mahdollisuudet avoimeen julkaisemiseen, riippumatta tutkimusalasta, uravaiheesta tai tutkimushankkeen rahoituspohjasta.

Periaate 2: Tieteellisten julkaisujen arvioinnissa arvioidaan erikseen yksittäisen tutkimusjulkaisun laatua.

Vastuullisen tutkijanarvioinnin kansallinen suositus ja Kansallinen suositus julkaisumetriikan vastuullisesta käytöstä ohjaavat tutkijoiden arviointia sekä tieteellisten julkaisujen laadun arviointia. Avoimuuden merkitystä tieteellisten julkaisujen indikaattorina ohjaavat samat suositukset.⁶

Periaate 3: Kotimaisen kustannustoiminnan osalta avoimuuden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää tutkimusyhteisön sitoutumista esitettyihin toimenpiteisiin.

Avoimuuden kehittäminen on koko suomalaisen tiedeyhteisön yhteinen asia. Kotimaisten tiedejulkaisijoiden sitoutuminen avoimuuden kehittämiseen myös kirjakustantamisen sektorilla edellyttää myös muiden tiedeyhteisön toimijoiden sitoutumista avoimuuden kehittämisen vaatimiin toimenpiteisiin ja avoimuuden toteuttamisesta aiheutuviin jatkuviin kustannuksiin.⁷

⁶ Vastaavalla tavalla JUFOn ohjausryhmä on linjannut, avoimuus ei ole kriteeri tai indikaattori julkaisukanavien tieteellisen *laadun* arvioinnissa, mutta julkaisujen avoimen saatavuuden katsotaan lisäävän tutkimustulosten *saavutettavuutta* ja siten tieteen *vaikuttavuutta*.

⁷ Suomalainen tiedeyhteisö on sitoutunut laajasti yhteiseen tieteen ja tutkimuksen avoimuuden kehittämiseen allekirjoittamalla *Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen 2020-2025*. ks. <https://avointiede.fi/fi/julistus>

Tavoitteet ja niiden edellyttämät toimenpiteet

Tavoite 1:

- a) Viimeistään vuonna 2024 kaikki ulkomailla julkaistut uudet tieteelliset kokoomateosten artikkelit ovat joko välittömästi avoimesti saatavilla kustantajan tarjoamassa palvelussa tai rinnakkaistalletettuna maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä (embargo) tutkijan/tutkimusorganisaation julkaisuarkistoon ja lisensioitu riittävän avoimuuden ja kirjoittajan oikeudet turvaavalla lisenssillä.
- b) Viimeistään vuonna 2025 kaikki kotimaassa julkaistut uudet tieteelliset kokoomateosten artikkelit ovat joko välittömästi avoimesti saatavilla kustantajan tarjoamassa palvelussa tai rinnakkaistalletettuna maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä tutkijan/tutkimusorganisaation julkaisuarkistoon ja lisensioitu riittävän avoimuuden ja kirjoittajan oikeudet turvaavalla lisenssillä.

Tavoitteen edellyttämät toimenpiteet

1. Viimeistään vuonna 2024 FinELibin tiedekustantajien kanssa tehtyihin sopimuksiin pyritään sisällyttämään oikeus julkaista kaikki ulkomailla julkaistut kokoomateosten artikkelit avoimina tai rinnakkaistallentaa ne maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä.
2. Tutkimusorganisaatiot pyrkivät saavuttamaan välittömän avoimuuden suorissa sopimusneuvotteluissa niiden kustantajien kanssa, jotka eivät ole mukana FinELibin tekemissä sopimuksissa.
3. Tutkimusorganisaatiot voivat hyväksyä kohtuulliset yksittäisten kokoomateosten artikkeleiden välittömän avoimen saatavuuden takaavat maksut silloin, kun kustantajan kanssa ei ole erillistä sopimusta.
4. Tutkimusorganisaatiot mahdollistavat omissa tai muiden ylläpitämissä julkaisuarkistoissa rinnakkaistallentamisen, jolla tavoitellaan avoimuuden saavuttamista silloin, kun kokoomateoksen artikkelia ei ole mahdollista julkaista avoimena julkaisijan kanavissa kohtuullisin kustannuksin.
5. Viimeistään vuonna 2024 tutkimusrahoittajat mahdollistavat kokoomateosten artikkelien avoimen saatavuuden kustannusten sisällyttämisen rahoitukseen.
6. Tutkimusorganisaatiot ja tutkimusrahoittajat määrittelevät yhdessä kotimaisten kustantajien kanssa ja Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinaation koordinoimina mittareita, joilla artikkeli- ja kirjamaksujen (Article Processing Charges eli APC. Book Processing Charges eli BPC) kohtuullisuutta arvioidaan. Mittareiden määrittelyssä seurataan kansainvälistä kehitystä (esim. Plan S) kansalliset erityispiirteet huomioiden.
7. Viimeistään vuonna 2024 tutkimusorganisaatiot, julkaisijat ja kustantajat sekä tutkimusrahoittajat luovat yhteisen toimintamallin, jolla osallistutaan uusien ja uudenlaisten avoimien julkaisukanavien kehittämiseen ja tuetaan olemassa olevien kanavien muuntamista avoimiksi kestäväällä tavalla sekä jo avointen kanavien vakiintumista.

Tavoite 2:

- a) Viimeistään vuonna 2024 kaikki ulkomailla julkaistut uudet tieteelliset yksittäisteokset (kirjat) ovat joko välittömästi avoimesti saatavilla kustantajan palvelussa tai rinnakkaistalletettuna maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä tutkijan/tutkimusorganisaation julkaisuarkistoon ja lisensioitu riittävän avoimuuden ja kirjoittajan oikeudet turvaavalla lisenssillä.
- b) Viimeistään vuonna 2025 kaikki kotimaassa julkaistut uudet tieteelliset yksittäisteokset (kirjat) ovat joko välittömästi avoimesti saatavilla kustantajan tarjoamassa palvelussa tai rinnakkaistalletettuna maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä tutkijan/tutkimusorganisaation julkaisuarkistoon ja lisensioitu riittävän avoimuuden ja kirjoittajan oikeudet turvaavalla lisenssillä.

Tavoitteen edellyttämät toimenpiteet

1. Viimeistään vuonna 2024 FinELibin ulkomaisten tiedekustantajien kanssa tehtyihin sopimuksiin pyritään sisällyttämään oikeus julkaista kaikki tieteelliset kirjat avoimena tai rinnakkaistallettaa ne maksimissaan 12 kuukauden julkaisuviiveellä.
2. Viimeistään vuonna 2025 FinELib pyrkii rakentamaan kotimaisten kustantajien kanssa sopimusmallin tieteellisten kirjojen avoimuuden takaamiseksi ja johon kustantajat, rahoittajat ja tutkimusorganisaatiot ovat sitoutuneet.
3. Tutkimusorganisaatiot voivat hyväksyä kohtuulliset yksittäisten tieteellisten kirjojen avoimen saatavuuden takaavat maksut silloin, kun kustantajan kanssa ei ole erillistä sopimusta.
4. Tutkimusorganisaatiot mahdollistavat omissa tai muiden ylläpitämissä julkaisuarkistoissa rinnakkaistallettamisen, jolla tavoitellaan avoimuuden saavuttamista silloin, kun tieteellistä kirjaa ei ole mahdollista julkaista avoimena julkaisijan kanavissa kohtuullisin kustannuksin.
5. Viimeistään vuonna 2024 tutkimusrahoittajat mahdollistavat tieteellisten kirjojen avoimen saatavuuden kustannusten sisällyttämisen rahoitukseen.
6. Kotimaiset kustantajat kehittävät yhdessä muun tiedeyhteisön kanssa omia avoimen julkaisemisen mallejaan. Avoimeen julkaisemiseen saattaa liittyä julkaisemisen maksullisuuteen liittyviä ehtoja, joita rakennetaan yhteistyössä kustantajien, tutkimusrahoittajien ja tutkimusorganisaatioiden kanssa.
7. Tutkimusorganisaatiot sitoutuvat kohdentamaan aiemmin painettujen kirjojen ja e-kirjojen lisenssien ostoon käytettyjä resursseja uudelleen, esimerkiksi kehittämällä erityisesti kirjojen avoimuusmaksuihin tarkoitettuja keskitettyjä rahastoja, tai ohjaamalla resursseja yhteistyössä kehitettävien uusien toimintamallien tukemiseen.

Tavoite 3: Tieteellisten julkaisukanavien ja julkaisujen kokonaishinnat ovat läpinäkyviä ja julkisia.

Tavoitteen edellyttämät toimenpiteet:

1. FinELib julkaisee kustantajien kanssa solmitut sopimukset ja kokonaishinnat.
2. FinELib kirjaa kansainväliseen ESACin sopimusrekisteriin sinne soveltuvat FinELibin sopimukset.

3. Tutkimusorganisaatiot tavoittelevat kustantajien kanssa sopimusehtoja, jotka mahdollistavat hintatietojen julkaisemisen.
4. Suomessa kotipaikkaansa pitävien avoimien tiedejulkaisujen ja julkaisukanavien kustannusrakenteet läpinäkyviä ja julkisia.

Osalinjauksen riskit

Tässä esitettyyn osalinjaukseen ja sen toteuttamiseen liittyy riskejä, jotka on hyvä tunnistaa. Seuraavassa on lueteltu osalinjauksen keskeisimpiä riskejä ja riskien konkretisoitumisesta aiheutuvia mahdollisia seurauksia.

Strategiset periaatteet

1. Riski: Tutkimusorganisaatiot eivät riittävällä tavalla varmista, että kaikilla organisaatioon affilioituneilla tutkijoilla on tasavertaiset mahdollisuudet avoimeen julkaisemiseen, riippumatta tutkimusalasta, uravaiheesta tai tutkimushankkeen rahoituspohjasta.

Seuraus: Ilman tutkimusrahoittajan tai tutkimusorganisaation tarjoamia riittäviä taloudellisia mahdollisuuksia toteuttaa avoimen julkaisemisen tavoitteita, tutkijat joutuvat maksamaan avoimuuden kustannuksia itse tai ohjaamaan julkaisujaan suljettuihin julkaisukanaviin. Erityisesti monografioiden osalla maksut voivat olla korkeita. Riittävän tuen puute saattaa myös johtaa tutkijoiden työmäärän kasvamiseen, mikäli avoimen julkaisemisen mahdollisuuksien ja käytäntöjen selvittäminen jää tutkijoiden vastuulle.

Riskin todennäköisyys: pieni/kohtalainen.

Selite: Erityisesti monografioiden avaamiseen liittyvät maksut voivat olla korkeita, jopa yli 10 000 €. Ellei tutkimusjulkaisun avoimuuden kustannuksia ole sisällytetty tutkimusrahoitukseen, voi tutkimusorganisaatio joissain tapauksissa pitää avoimesta julkaisemisesta vaadittavaa maksua liian suurena. Lisäksi erityisesti monografioiden kustantajat saattavat kieltää kirjan rinnakkaistallentamisen, jolloin kirjan ainoa avaamismahdollisuus saattaa olla sen ostaminen avoimeksi. Julkaisemisen tuen puute näyttäytyy tutkijoiden työtaakan kasvamisena erityisesti sellaisissa tutkimusorganisaatioissa, joilla ei ole riittävästi resursoitua tukipalvelua auttamaan tutkijoita julkaisukanavan valinnassa, avoimen julkaisemisen mahdollisuuksien selvittämisessä sekä avoimuuteen liittyvien maksujen käytäntöjen selvittämisessä.

2. Riski: Suomalainen tiedeyhteisö ei sitoudu riittävällä tavalla kotimaisen julkaisutoiminnan avoimuuden kehittämisen vaatimiin toimenpiteisiin ja avoimuuden toteuttamisesta aiheutuviin jatkuviin kustannuksiin.

Seuraus: Ellei tiedeyhteisö sitoudu pitkäjänteiseen kotimaisen tieteellisen kustannustoiminnan avoimuuden kehittämiseen ja toimintaedellytysten turvaamiseen, voi seurauksena olla kotimaisen vertaisarvioitun tieteellisen

kirjajulkaisemisen näivettyminen.

Riskin todennäköisyys: Kohtalainen/suuri.

Selite: Erityisesti kotimaisilla kielillä julkaistaan koko ajan vähemmän tieteellisiä kirjoja ja tällä alueella toimivien kustantajien/julkaisijoiden määrä on pieni. Kirjojen myynnin loppuminen/väheneminen aiheuttaa kustantajille paineen korvata menetetty myynti muulla rahoituksella. Kotimaisilla kielillä julkaistava tiede on kuitenkin Suomelle ja tieteen vaikuttavuudelle elintärkeää. Avoimuuden vaade myös kotimaiselle tiedekirjallisuudelle on koko suomalaisen tiedeyhteisön yhteinen tavoite. Näin myös kotimaisen kustannustoiminnan jatkuvuuden turvaaminen on koko tiedeyhteisön yhteinen asia. Tarvitaan yhteisiä uusia rahoitus- ja toimintamalleja, myös kustantajilta vaaditaan oman toiminnan uudelleenarviointia.

Tavoitteet ja niiden edellyttämät toimenpiteet

Tavoite 1

1. Riski: Tutkimusorganisaatiot, julkaisijat ja kustantajat sekä tutkimusrahoittajat eivät saa luotua yhteistä toimintamallia, jolla osallistutaan uusien ja uudenlaisten avoimien julkaisukanavien kehittämiseen ja tuetaan olemassa olevien kanavien muuntamista avoimiksi kestäväällä tavalla sekä jo avointen kanavien vakiintumista.

Seuraus: Suomalainen avoimen julkaisemisen kulttuuri jää jälkeen kansainvälisestä kehityksestä eikä kotimainen avoin julkaiseminen kehity. Tavoite 1 jää saavuttamatta.

Riskin todennäköisyys: kohtalainen/suuri.

Selite: ks. edellisen kohdan selite.

2. Riski. Erityisesti ulkomaiset kustantajat saattavat hinnoitella kokoomateosten artikkelien avoimen julkaisemisen maksut niin korkeiksi, ettei tutkimusorganisaatiolla ole mahdollisuutta/halua kohdentaa niin paljon rahaa avoimuuden toteuttamiseen. Kustantajat kieltävät rinnakkaistallentamisen.

Seuraus: Avoimuudelle asetettuja tavoitteita ei saavuteta.

Riskin todennäköisyys: suuri.

Selite: Tieteellisten kirjojen avoimuusvaade saattaa johtaa erityisesti ulkomaisten kustantajien määrittelemien kokoomateosten artikkelien avoimuusmaksujen hallitsemattomaan nousuun. Tämä saattaa aiheuttaa joillekin tutkimusorganisaatiolle merkittäviä kokoomateosten artikkelien avaamiseen liittyvien kustannusten nousuja. Erityisesti jos kokoomateoksessa on mukana useita yhden tutkimusorganisaation artikkeleja, voivat avoimuusmaksut nousta merkittäviksi.

Tavoite 2

1. Riski. Kotimaiset kustantajat eivät onnistu kehittämään omia avoimen julkaisemisen mallejaan.

Seuraus: Kotimainen avoin tiedekirjajulkaiseminen ei kehity. Tavoite 2 jää saavuttamatta.

Riskin todennäköisyys: pieni.

Selite: Kotimaiset tiedekirjakustantajat ovat olleet aktiivisesti mukana tekemässä tätäkin osalinjausta ja vaara sille, että kehitystyötä ei tapahdu, on pieni mutta olemassa.

2. Riski. Tutkimusorganisaatiot eivät kohdenna avoimuuden toteutuessa saavutettavia kustannussäästöjä avoimuuden edelleen kehittämiseen ja uusien toimintamallien tukemiseen.

Seuraus: Avoimuuden uudet toimintamallit eivät kehity.

Riskin todennäköisyys: pieni/kohtalainen

Selite: Suomalaisissa tutkimusorganisaatioissa ollaan erittäin valveutuneita avoimuuden kehittämisen vaatimien toimenpiteiden suhteen. Tieto ja ymmärrys riittävät, kyse on tahdosta.

3. Riski. Avoimen julkaisemisen, erityisesti CC BY -lisenssiin liittyvien lisenssikäytäntöjen mahdollistama tiedekirjojen piraattijulkaiseminen.

Seuraus: Aiemmin avoimena CC BY -lisenssillä julkaistu tiedekirja julkaistaan mahdollisesti uudelleen toimitettuna ja muokattuna kaupallisiin intressein piraattikustantajan toimesta. Kirjan alkuperäinen tekijä ja kustantaja saattavat kärsiä maineen menetyksistä.

Riskin todennäköisyys: pieni/kohtalainen

Selite: CC BY -lisenssi mahdollistaa teoksen kaupallisen jatkokäytön ja muokkaamisen. Tiedekirjojen osalla tämä saattaa johtaa epätoivottuihin tuloksiin. Siksi CC BY -lisenssiä ei suositella käytettäväksi avoimien tiedekirjojen yhteydessä.

4. Riski. Erityisesti humanistisilla ja yhteiskuntatieteiden aloilla avoimen tiedekirjajulkaisemisen vaade saattaa, vastoin avoimen tieteen tavoitteita, johtaa tiedejulkaisemisen fragmentoitumiseen. Suuri yleisö ei enää löydä tieteen tuloksia perinteisistä kirjoista.

Seuraus: Aiemmin kirjamuotoisena julkaistut harkitut ja toimitetut tiedekirjakokonaisuudet saattavat hajota tieteen tulosten nopeaan avoimeen julkaisemiseen ja yhä vähenevään populaarimpaan kirjajulkaisemiseen. Avoimen

tieteen alkuperäinen tarkoitus jakaa tietoa laajasti yhteiskuntaan saattaa hankaloitua.

Riskin todennäköisyys: kohtalainen

Selite: Jos erityisesti humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen tiede ja tieteen tuloksista raportoituminen jakaantuu nopeaan tieteen tulosten avoimeen julkaisemiseen verkossa ja mahdollisesti painettuna julkaistavaan aiempaa pienimuotoisempaan kirjajulkaisemiseen, saattaa käydä niin, että kotimainen kustannustoiminta vähenee merkittävästi ja toisaalta tieto jakaantuu, fragmentoituu niin, että kokonaisuuksien ymmärtäminen hankaloituu.

Sanasto

Sanaston määritelmissä on käytetty apuna Tieteen termipankin määritelmiä.

Avoin saatavuus

Julkaisu on Internetin kautta kokonaisuudessaan ilmaiseksi ja esteettömästi luettavissa, tulostettavissa ja kopioitavissa vähintään ei-kaupalliseen käyttöön.

Julkaisuviive

Rajoitus, jonka mukaan aineiston vapaa käyttö alkaa vasta säädetyn odotusajan jälkeen esimerkiksi julkaisun ilmestyttyä.

ESAC

Efficiency and Standards for Article Charges. Kansainvälinen infrastruktuuri, joka ylläpitää tietoa avoimen julkaisemisen kustannuksista ja siihen liittyvistä sopimuksista.

FinElib

Suomalaisten yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yleisten kirjastojen muodostama konsortio, jonka tehtävä on turvata ja parantaa elektronisten aineistojen saatavuutta.

Julkaisu

Julkaisukanavassa ilmestynyt tutkimustuotos.

Julkaisukanava

Väline, jonka kautta julkaisu tavoittaa lukijat ja johon pääsemiseksi sen on saatava julkaisupäätös julkaisukanavan haltijalta.

Kokoomateos

Toimitettu, useista eri kirjoittajien artikkeleista koostuva tieteellinen kirja. Kokoomateoksen tekijä on yleensä aineiston valinnasta ja yhdistelemisestä vastannut toimittaja.

Rinnakkaistallennus

Julkaisun tai julkaistavaksi hyväksytyn luonnoksen tallentaminen alkuperäisestä julkaisijasta riippumattomaan julkaisuarkistoon avoimesti saataville.

Yksittäisteos

Kustannettu tieteellinen erillisteos. On vertaisarvioitu ja täyttää tieteellisen kirjan määritelmän. Toimitettu, useista eri kirjoittajien artikkeleista koostuva tieteellinen kirja. Kirjalla on ISBN-tunnus.

Lähteet

Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta (2019). Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus. Tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2020–2025 (1): Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus.

<https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995329>

cOAlition S (2021). cOAlition S statement on Open Access for academic books.

<https://www.coalition-s.org/coalition-s-statement-on-open-access-for-academic-books/>

Viitteet